

Doğrudan Gelir Desteğinin Üreticiler Üzerine Etkisi (Tokat İli Merkez İlçe Örneği)*

Mehmet Menek¹ Halil Kızılaslan²

1- T.K.B. İl Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü, Sivas

2- Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, 60240, Tokat

Özet: Bu araştırmada, Türkiye’de 2000 yılında Pilot Bölge’lerde, 2001 yılından itibaren ise tüm Türkiye’de uygulamaya konulan Doğrudan Gelir Desteği’nin (DGD) Tokat Merkez ilçe köylerindeki üreticiler üzerindeki etkileri incelenmiştir. Ayrıca, dünyada ve Türkiye’deki DGD uygulamaları ve sisteme geçiş nedenleri de değerlendirilmiştir. Bu araştırma, DGD’nin üreticilere olumlu ve olumsuz sonuçlarını ortaya koymuştur. Bu aşamada yüz yüze görüşme yöntemiyle anket çalışması yapılmış ve verilerin özelliğine göre, “Khi-kare” ve “Tek Yönlü Varyans” Analizi yöntemlerinden yararlanılmıştır. Araştırma alanındaki üreticilerin genel olarak %82,4’ünün uygulamaya başladığı yıldan itibaren DGD’den faydalandığı görülmektedir. Bu ise sistemin, Çiftçi Kayıt Sistemi için başarıya ulaştığını göstermektedir. Ancak üreticilerin aldığı DGD’nin ortalama %77,22’sinin girdi satın alınmasında kullanması ve %95,6’sının girdi kullanımında bir değişikliğe gitmemesi, verilen DGD ödemesinin girdi desteklemeleri yerine ikame ettiğini göstermektedir. DGD’nin üretim yılı içerisinde, ekim-biçim zamanında verilmemesi üreticilerin başlıca sorunlarıdır. Üreticilerin destekleme çeşitlerine göre tercihinin bakıldığı zaman, DGD’nin son sıralarda tercih edildiği görülmektedir. Genel olarak bakıldığı zaman, DGD’nin arazi üzerinden değil, ürün çeşidine göre ödenmesi ve ürünlerin pazarlanmasında karşılaşılan sorunların çözüme ulaştırılması öncelikli konular olarak görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tarım Politikaları, Tokat, Doğrudan Gelir Desteği.

The Effect of Direct Income Support on the Producers (Example of Central Country of Tokat City)

Abstract: At this research, examined the effects as on the producers in country town villages Tokat, at type regions 2000 year in Turkey, upwards 2001 year at all Turkey applied of direct income support (DIS). In addition to, evaluated which practice of DIS at world and Turkey and reason of system transition. This research, proved positive and negative results o producers from DIS’. At this stage, was did with face to face conversation method and according to statistical study data’ specialty, put account from “Khi-square” and “One Way Variance” Analysis methods. At research area producers, observed to take advantage of DIS generally 82,4% as from began to practice year. If this system show that succeeded for farmer recording system. However, took by producers of DIS’ use of mean 77,22% input purchasing and no change of 95,6% use of input show that substitution by bring in pay of DIS instead of input supporting. Inside of production year of DIS, major problems of producers do not accord to at plant-cut time. Producers’ according to kinds of supporting when look at preference observed of DIS choice by at last order. Generally in the course of look at from not a land over of DIS, paid for according to kind of product and problems of production marketing and solved this problems seen that as a subjects of first priority.

Key words: Agricultural Policy, Tokat, Direct Income Support.

1. Giriş

Tarım ve gıda sistemlerinin; üretim, işleme, pazarlama, tüketici bilinci, çevre ve sürdürülebilirlik konularında önemli gelişmeler olmuştur. Bu gelişmeler tarım sistemlerini yeniden değerlendirme ve şekillendirme düşüncesini tetiklemiştir (İmir, 2005).

Ülkelerin mevcut ekonomik, sosyal ve politik koşulları, tarım politikalarındaki öncelikleri belirlemektedir (Yılmaz, 2000).

Cumhuriyet Döneminden 2000 yılına kadar destekleme politikalarının kapsamını

pazar fiyat desteği, girdi desteği, teşvik ve prim ödemeleri, verimlilik ve ıslah politikaları, dış ticaret politikaları oluşturmuştur (Yavuz ve ark., 2004).

Desteklemenin kapsamı ve fiyat düzeyleri, iç ve dış talepteki gelişmelerle yeterince ilişkilendirilmeyerek bazen ekonomik, çoğunlukla politik kaygılarla belirlenmiştir. Bazı ürünlerin üretimleri, pazar istekleri gözetilmeden teşvik edilmiştir. Bütçe yükü, politikaların etkinliği, hedef kitle seçimi, gelir dağılımında eşitsizlik, piyasa koşullarına karşı

* GOÜ. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı’nda hazırlanan Yüksek Lisans Tezi’nin özetidir.

duyarsızlık ve taraf olunan anlaşmalardan kaynaklanan yükümlülükler, tarım politikalarında değişimi gündeme getirmiştir. Ancak Türkiye’de 1990’lı yılların sonuna doğru bu değişimin gündeme gelmesi, ülkedeki iç gelişmeler ve dinamiklerden kaynaklanan tartışmalar kadar, üyesi olduğu ve bir takım taahhütler altına girdiği uluslararası kurum ve organizasyonların politikalarının etkisinin bir sonucudur (Abay ve ark., 2005).

Daha önce uygulanmakta olan tarımsal desteklemede sağlanan desteklerin hedef kitleye yeterince yansımaması, belirlenen amaçların gerçekleştirilmemesi, kamu kaynaklarına aşırı mali yük getirmiş ve kalkınmaya yönelik hedeflerin gerçekleşmemesine neden olmuştur (Anonim, 2005a).

Uluslararası Para Fonu’na (IMF) verilen 9 Aralık 1999 tarihli Niyet Mektubunda ana hatları çizilen program çerçevesinde Dünya Bankası’nın desteği sağlanarak “Tarım Reform Uygulama Projesi (ARIP)” oluşturulmuştur. Bu proje ile desteklemelerin aşama aşama kaldırılarak “Doğrudan Gelir Sistemine” geçileceği, 2000 yılı için yapılacak pilot uygulamalarının sonuçlarına göre bu sistemin 2001 yılında ülke çapında yaygınlaştırılacağı belirtilmiştir (Bor, 2005).

DGD piyasa işleyişi ve üretim kararlarını çok az etkileyen bir destekleme sistemidir. Bu sistemde, bütçeden ya da vergi ödeyenlerden üreticilere piyasa mekanizmalarını kullanmada doğrudan bir ödeme söz konusudur. Uygulamanın asıl amacı piyasalara işlerlik kazandırmak, diğer bir anlatımla destekler aracılığıyla üretim ve ticaret üzerinde yaratılacak çarpıklıkları en aza indirmektir (Ören ve Binici, 2006).

DGD’nin Türkiye’de uygulanmasının önemli amaçlarından birincisi Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS), ikincisi ise üreticilere doğrudan kaynak aktararak, üretimden bağımsız doğrudan gelir ödemesi yapılmasıdır (Karlı ve ark., 2004).

DGD’ye ilişkin olarak 2000 yılında ilk defa Pilot Bölgelere uygulamasıyla başlayan ve 2006 yılına kadar olan başlıca göstergeleri Çizelge 1’de görülmektedir. 2000 yılında dekar 5 USD ödeme ile toplam 970 bin çiftçiye 2 355,3 Milyon USD, arazi üst sınırı 200 da olacak şekilde ödeme yapılmıştır. 2001 yılında da arazi üst sınırı 200 da olarak uygulanmış ve 2002 yılından sonra bu sınır 500 da çıkarılmıştır. DGD uygulamaları ve sisteme kayıtlı çiftçi sayıları ilk uygulamadan itibaren 2004 yılına kadar hızla artış göstermiştir. 2006 yılında ise 2,6 milyon kayıtlı çiftçi, 163 milyon dekar kayıtlı alan ve 2,7 Milyar YTL ödemeye ulaşmıştır. Yapılan Korelasyon Testinde, DGD için başvuru alan arazi miktarı ile üretici sayısı arasında çok yüksek bir ilişki saptanmıştır ($r=0,97$). Çizelge 1’de 2005 yılında bir önceki yıla göre, %36,84’lük bir azalma olduğu görülmektedir. Bunun nedeni 2005 yılında yapılması gereken DGD ödemelerinin bir kısmının 2006 yılında ödenmesidir.

Nispi olarak baktığımız zaman DGD’nin toplam tarımsal desteklemeler içindeki payı 2001 yılında % 90’larda iken, 2006 yılına gelindiğinde %50’lere düştüğü görülmektedir. 2006-2010 yılları Tarım Strateji Raporuna göre önümüzdeki yıllarda ise bu oranın %45’lere kadar düşürülmesi öngörülmektedir (Anonim, 2005d). 2008 yılı Hükümet Programı’na göre ise, 2007 yılı için yaklaşık 1 640 Milyar YTL tahmin edilmekte ve 2008 yılı için ise 1 710 Milyar YTL ödenmesi öngörülmüştür.

Çizelge 1. Türkiye’de DGD’nin Uygulanmasına İlişkin Bazı Sonuçlar

BAŞLICA GÖSTERGELER		2000 (1)	2001 (2)	2002 (2)	2003 (2)	2004 (2)	2005 (3)	2006 (3)
Kayıtlı Çiftçi Sayısı (Milyon)	Kişi	0,97	2,18	2,58	2,75	2,75	2,75	2,60
	İndeks	-	100,00	118,35	106,59	100,00	100,00	94,55
Kayıtlı Alan (Milyon da)	Dekar	0,471	122	163	167	167	170	163
	İndeks	-	100,00	133,61	102,45	100,00	101,80	95,88
(Kayıtlı çiftçi ve kayıtlı arazi miktarı) $r=0,97$ (Çok Yüksek İlişki Vardır)								
Destekleme Miktarı (YTL/da)		5,0*	10,0	13,5	16,0	16,0	10,0	16,0***
Destekleme Üst Arazi Sınırı (da)		200	200	500	500	500	500	500
Toplam Destekleme Tutarı (Milyar YTL)	YTL	2 355,3**	1,18	2,19	2,64	2,66	1,68	2,7
	İndeks	-	100,00	185,59	120,55	100,76	63,16	160,71

1 USD = 676,017 TL (25/12/2000 yılı Merkez Bankası Efektif Satış Kuru, Ankara)

* USD, ** Milyon USD, *** 6 YTL önceki yıllara ait ödeme

(1) Ediz ve ark, 2001.

(2) Anonim, 2005d.

(3) TKB Kayıtları, 2006.

2. Dünyada ve Türkiye’de DGD Uygulamaları

Avrupa Birliği (AB); Ortak Tarım Politikası (OTP) çerçevesinde uygulanan doğrudan ödemeler hektar başına yapılmakta ve ödeme esası, bölgeler bazında geçmiş dönemlerin verimleri baz alınarak hesaplanmaktadır (Demirci, 2000).

2003 OTP Reformu ile üreticilerin pazar isteklerine göre üretim kararlarını vermeleri yönünde yeni bazı düzenlemeler getirilirken, tüketici ve vergi mükellefleri de gözözetilmektedir. Buna göre, gelecekte desteklerin çok büyük bir kısmı üretimden bağımsız olacaktır. Bu tek ödeme planı ile ödemeler; çevre, gıda güvenliği ve hayvan refahı standartları ile ilişkilendirilmektedir (Eraktan ve Ören, 2005).

Amerika Birleşik Devletleri (ABD); 1985 yılında başlayan DGD benzeri ödemeler, 1990 yılında çıkarılan FACT Kanunu (Food and Agriculture Act) ile devam etmiştir. Bunlar fark giderici ödeme benzeri yardımlar olmuştur. 1996 yılında çıkarılan FAIR Kanunu (Federal Agriculture Improvement and Reform Act) ile 1996-2002 yılları arasında verilecek olan yardımlar, üretim bazında verilen yardımların bir bölümünü oluşturacaktır. 2002 Mayıs ayında çıkartılan ve altı yıllık süre için (2002-2007) geçerli olan yeni Tarım Kanunu üç türlü yardım ödemesini öngörmektedir. Bunlardan birincisi, sabit ve üretimden bağımsız ödemeler; ikincisi, fark giderici ödemeler; üçüncüsü ise, dönemsel dalgalanmalara karşı geliştirilmiş bir diğer fiyat politikası ile ilişkili yardımlardır (Eraktan ve ark., 2004).

Meksika; Doğrudan gelir ödemeleri, 1994 yılından itibaren 15 yıllık bir süre için geçerli Ulusal Doğrudan Ödemeler Programı (PROCAMPO) ile başlamıştır (Demirci, 2000).

Romanya; 1997 yılında bütün destekleri kaldırarak, bütün üreticileri sisteme dahil etmiş ve ürün sayısı için kısıtlamaya gidilmeyerek üretilen tüm ürünler için ödeme kararlaştırılmış ve tıpkı diğer örnekleri gibi doğrudan gelir ödemelerinin hektara ödenmesi düşünülmüştür (Anonim, 2005c).

Norveç; 1993 yılından itibaren yürürlüğe giren Tarım Kanunu, doğrudan gelir ödemelerini ve hedefe yönelik ödemeleri beraberinde getirmiştir. Doğrudan gelir ödemesi olarak üretimle belirli derecede bağımlı fark

ödeme sistemi uygulanmaktadır (Eraktan ve ark., 2004).

İsviçre; 1997 yılından sonra fiyat destek seviyelerinin azaltılması ve garanti fiyatların kaldırılması ile doğrudan gelir destek ödemelerine geçiş yapılmıştır. Bu reformun yapılmasında çevrenin korunması ve eğimli arazilerde hayvancılığın geliştirilmesi amaçlanmıştır (Tanışık, 2001).

Kanada; 1988 yılı sonrasında üretimden bağımsız doğrudan gelir ödemeleri ve Net Gelir İstikrar Hesabı (Net Income Stabilization Account) sistemleri uygulamasına geçmiştir.

Bulgaristan; 1997 yılından sonra ürün maliyetleri kullanılarak elde edilen destekleme fiyatları yoluyla izlediği tarım politikasını terk ederek, piyasa fiyatlarını esas alan bir reform başlatmıştır (Tanışık, 2001).

Bulgaristan’da tarımsal üreticilere verilen doğrudan destekler ağırlıklı olarak sübvansiyonlar şeklinde verilmektedir (Anonim, 2006).

Japonya; DGD uygulamasını Uruguay Raund görüşmelerinden sonra pirinç için uygulamıştır. Pirinç fiyatını düşürmüş ve bundan dolayı gelir azalmasına maruz kalan pirinç üreticilerine yeni çıkardığı yasa ile yaklaşık 60 Milyar \$ tazminat ödeme olarak DGD şeklinde yapmıştır. Ancak ödemeler doğrudan para olarak değil, pirinç üreticisinin gelirine dolaylı etki yapacak kırsal altyapı, tarımsal teknolojiyi geliştirme ve kredi biçiminde verilmiştir (Demirci, 2000).

Türkiye’de DGD uygulamasına geçiş ile ilgili temel belirlemeler IMF Niyet Mektuplarında yer almakla birlikte, DGD sistemi asıl olarak Dünya Bankası ile imzalanan ARIP çerçevesinde uygulamaya sokulmuştur (Yıldız, 2006).

DGD ilk defa 2000 yılında pilot bölgelerde, 2001 yılından itibaren ise tüm Türkiye’de uygulamaya konulmuştur. Bu kapsamda 2000 yılında 2 355 \$, 2001 yılında 1,18 milyar YTL, 2002 yılında 2,19 milyar YTL, 2003 yılında 2,64 milyar YTL, 2004 yılında 2,66 milyar YTL, 2005 yılında 1,68 milyar YTL ve 2006 yılında ise 2,7 milyar YTL ödeme yapılmıştır (Ediz ve ark., 2001; Anonim, 2005b).

3. Materyal ve Yöntem

3.1. Materyal

DGD 2001 yılından itibaren uygulanmaya konulmasına rağmen, konu ile ilgili çalışmalar oldukça sınırlıdır. Yapılan bu çalışmada, Tokat ili Merkez ilçedeki DGD'den yararlanan tarım işletmeleri araştırmanın popülasyonunu oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın materyali iki grupta toplanmıştır. Birincil veriler olarak tanımlanan birinci grup materyali, araştırma alanı olarak belirlenen Tokat ili merkez ilçedeki 91 adet DGD'den yararlanan işletmeden, anket yöntemi ile elde edilen orijinal veriler oluşturmaktadır. Birincil veriler DGD'nin üretici düzeyindeki sonuçlarını ortaya koyma amacına dönük olarak kullanılmıştır.

İkincil veriler olarak tanımlanan ikinci grup materyali ise, daha önce yayınlanmış kitaplar, tezler ve araştırma raporları ile çeşitli ulusal ve uluslararası kuruluşlardan elde edilen istatistiki veriler oluşturmaktadır.

3.2. Yöntem

Anket yapılan işletmelerin bulunmasında yöntem olarak öncelikle, Tokat ili merkez ilçede bulunan 116 köyden birinci aşamada bölgeyi tanıyan Tokat Tarım İl Müdürlüğü personelleriyle görüşülerek, toplam köy sayısının yaklaşık %10'u olan 12 köy, araştırma alanını temsil edecek şekilde belirlenmiştir. Bu köyler; Akyamaç, Avlunlar, Büyükbağlar, Çerçi, Dedeli, Kabatepe, Karakaya, Tahtoba, Taşlıçiftlik, Uğrak, Ulaş ve Yeşilyurt köyleridir.

İkinci aşamada seçilen 12 köyde DGD uygulamasından yararlanmak için 691 üretici başvuru yapmış olup, bunların tamamı araştırmanın popülasyonunu oluşturmuştur.

Bu popülasyondan 2005 yılı DGD ödemesine esas teşkil eden arazi genişliği kriteri ÇKS'den temin edilerek örnekleme yapılmıştır.

Eğer popülasyonun varyasyon katsayısı %75'den yüksek ise tabakalı örnekleme yöntemi daha iyi sonuçlar vermektedir.

İyi bir tabakalandırma yapmak için her tabakanın tabaka içi varyansının en düşük, tabakalar arası varyansın en yüksek, tabakalara ait örnek ortalamaları toplamının en yüksek ve standart sapma toplamının en düşük olması gerekir. Bu özellikler ışığında 691 işletme 0-35,

36-70, 70 ve üzeri şeklinde tabakalara ayrılmıştır.

DGD'den yararlanan işletme sayısı, tabakalı örnekleme yöntemlerinden biri olan oransal örnek dağılımı yöntemi aşağıdaki formül kullanılarak belirlenmiştir.

$$n = \frac{N * \sum (Nh * Sh)^2}{N^2 * D^2 + \sum (Nh * Sh^2)} \quad (1)$$

Eşitlikte; n; Örnek hacmini, Nh; h'nci tabakadaki birim sayısını (frekans), Sh; h'nci tabakanın standart sapmayı, N; Toplam birim sayısını, D; d / z, d; Ortalamadan belirli bir oranda veya mutlak bir (2,8 da) değer büyüklüğünde sapmayı, Z; t- dağılım çizelgesinde (N - 1) serbestlik derecesi ve belirli bir güven sınırına (%95) ait t değeri (t = 1,960) ifade etmektedir.

Yukarıdaki formüle göre; %95 güven sınırında (t = 1,960) ve ortalamadan 2,8 da sapma ile örneğe girecek işletme sayısı 91 olarak bulunmuştur.

Belirlenen örnek hacimlerinin gruplara dağıtılmasında ise aşağıdaki formül kullanılmıştır:

$$n_i = \frac{(Nh * Sh * n)}{\sum (Nh * Sh)} \quad (2)$$

Böylece; 0-35 da arasındaki 32 işletme I. grubu, 36-70 da arasındaki 21 işletme II. grubu, 70 da üzerinde araziye sahip olan 38 işletme ise III. grubu oluşturmuştur (Çiçek ve Erkan, 1996).

Belirlenen 12 köye düşen örnek sayısı ise üretici sayılarının gruplardaki ağırlıklarına göre belirlenmiştir.

Bu gruplar üzerinden yapılan anket çalışmasıyla; üreticilerin sosyo-ekonomik özellikleri, işletmelerin özellikleri, DGD ödemelerinin kullanım yönü, üreticilerin DGD'den yararlanırken karşılaştığı sorunlar ile tarım politikalarına yönelik beklentilerini, tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra, Pearson Ki-Kare Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi ve Korelasyon Testi kullanılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

4. Bulgular ve Tartışma

4.1. Üreticilerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Çizelge 2'de incelenen işletmelerdeki üreticilerin başlıca sosyo-ekonomik özellikleri görülmektedir.

Çizelge 2. Üreticilerin başlıca sosyo-ekonomik özellikleri

Göstergeler	Birim	I.Grup	II.Grup	III.Grup	Top/Ort.
Aile Genişliği	Kişi	4,75	9,05	10,00	7,93
Üretici Yaşı	Yıl	53,78	52,67	56,92	54,84
Çiftçilik Deneyimi	Yıl	38,81	36,33	42,08	39,60
Eğitim Durumu*	Yıl	4,06	4,76	4,37	4,35
Tarımsal Kooperatife Üye Olanlar	%	21,88	47,62	63,16	45,05

* Okur - Yazar 1 yıl, İlkokul 5 yıl, Ortaokul 8 yıl, Lise 11 yıl, Üniversite 15 yıl olarak alınmıştır.

Buna göre, DGD ödemelerinde esas olan arazi genişliklerine göre belirlenen gruplara göre bakıldığında; I. gruptaki aile genişliği ortalama 4,75 kişi, II. gruptaki aile genişliği 9,05 kişi, III. gruptaki aile genişliği 10,00 kişi ve genel olarak ortalama 7,93 kişi olarak belirlenmiştir. Verilerden anlaşılacağı üzere, işletme arazisi büyüdükçe ortalama ailedeki birey sayısının da arttığı görülmektedir. İşletme büyüklük grupları arasında ortaya çıkan farklılığın istatistiksel olarak önemli olduğu yapılan Varyans Analizi ($P<0,05$; $F_{20,84}>F_{3,15}$) sonucunda da hesaplanmıştır.

İşletme büyüklüğü bakımından ailedeki birey sayısındaki gruplar arasındaki farklılığın, hangi işletme büyüklük grubundan kaynaklandığının ortaya konulmasına çalışılmıştır. Bu amaçla yapılan LSD Testi sonucunda, söz konusu farklılığın I. ve II. grup ile I. ve III. grup işletmelerde yer alan işletme büyüklüğüne sahip işletmelerden kaynaklandığı saptanmıştır.

Çizelge 3. Tarım dışı gelirin tarımsal gelire oranına göre üreticilerin dağılımı

DGD Ödemelerinde Esas Olan Arazi Genişliği	Tarım Dışı Geliri Olanlar (%)	Tarım dışı gelir toplam gelirin yüzde kaçına denk gelir									
		0 – 10		11 – 20		21 – 50		51 +		Cevapsız	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
I. Grup	12,50	26	81,30	0	0,00	0	0,00	3	9,40	3	9,40
II. Grup	23,81	16	76,20	0	0,00	5	23,80	0	0,00	0	0,00
III. Grup	10,53	28	73,70	0	0,00	2	5,30	2	5,30	4	10,50
GENEL	14,29	70	76,92	0	0,00	7	7,69	5	5,49	7	7,69

4.2. İşletmelerin Özellikleri

Çizelge 4'de incelenen işletmelerin bazı özellikleri verilmiştir. Çizelgede görüldüğü üzere, işletme arazisi büyüdükçe ortalama parsel sayısının da arttığı görülmektedir. İşletme büyüklük grupları arasında ortaya çıkan farklılığın istatistiksel olarak önemli olduğu ve farklılıkların tesadüften kaynaklanmadığı yapılan Varyans Analizi ($P<0,05$; $F_{21,91}>F_{3,15}$) sonucunda da hesaplanmıştır.

Çizelge 2'de görüldüğü üzere, İncelenen işletmelerde ortalama üretici yaşı, çiftçilik deneyimi ve eğitim durumunda gruplara göre fazla bir farkın olmadığı görülmektedir. Buna göre, genel olarak ortalama üretici yaşı 54,84 yıl, çiftçilik deneyimi 39,60 yıl ve eğitim durumu 4,35 yıl olarak bulunmuştur.

Üreticilerin tarımsal kooperatife üyelik durumu incelendiğinde ise, arazi genişliği arttıkça gruplara göre üye olanların yüzde olarak artış gösterdiği görülmüştür. Genel olarak bakıldığında %45,1 ile 41 adet üreticinin tarımsal kooperatiflere üye olduğu görülmektedir. Yapılan Ki-Kare Testi ($SD=2$, $P<0,05$; $\chi_{12,032}>\chi_{5,991}$) ile gruplar arasındaki üyelik durumlarındaki değişim önemli bulunmuştur.

Çizelge 3'de, DGD'den yararlanan üreticilerin tarım dışı gelir durumları ve bu gelirlerinin, tarımsal gelire oranları incelenmiştir. Buna göre, genel olarak üreticilerin %14,29'u tarım dışı gelirinin olduğu görülmüştür. Tarım dışı gelirin gruplara göre oranına bakıldığında yapılan Ki-Kare Testinde ($SD=2$, $P<0,05$; $\chi_{2,077} < \chi_{5,991}$) anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir.

Çizelge 3'de görüldüğü üzere tarım dışı gelire sahip olan üreticilerin büyük çoğunluğunun (%76,92), tarım dışı gelirleri tarımsal gelirin %0-10'u oranında olduğu görülmektedir. Bu bilgiler ele alınan işletmelerde esas gelir kaynağının tarımsal faaliyet olduğunu göstermektedir.

İşletme büyüklüğü itibarıyla ortalama parsel sayısı arasında, gruplar arasındaki farklılığın hangi işletme büyüklük grubundan kaynaklandığının ortaya konulmasına çalışılmıştır. Bu amaçla yapılan LSD Testi sonucunda, söz konusu farklılığın I. ve II. grup ile II. ve III. grup işletmelerde yer alan işletme büyüklüğüne sahip işletmelerden kaynaklandığı saptanmıştır.

Çizelge 4. İşletmelerin özellikleri

Göstergeler	Birim	İşletme Grupları			Top/Ort.
		I. Grup	II. Grup	III. Grup	
Arazi Genişliği	%	9,36	17,55	73,10	100,00
Parsel Sayısı (ort)	Adet	15,08	16,97	67,95	100,00
Parsel Büyüklüğü (ort)	da	2,41	4,01	4,17	3,88
Arazi Nitelikleri					
Sulu Arazi (ort)	da	11,16	26,57	65,53	37,42
	%	66,48	55,49	59,37	59,35
Kuru Arazi (ort)	da	5,63	21,38	44,84	25,64
	%	33,52	44,51	40,63	40,65
Arazi Tasarruf Şekli					
Mülk Arazi (ort)	%	93,47	87,87	85,81	88,89
Kiraya Tutulan Arazi (ort)	%	6,53	12,13	14,19	13,11
Tarım Alanlarının Dağılımı (toplam)	da	537,00	1 007,00	4 195,00	5 739,00
Tarla Ürünleri	%	88,71	84,60	85,26	85,41
Meyve Ürünleri	%	5,09	7,98	8,53	8,22
Sebze Ürünleri	%	5,61	3,06	3,07	3,31
Diğer (Nadas, Kavaklık)	%	0,60	4,36	3,14	3,12

İncelenen işletmelerin sulanabilirlik durumlarına bakıldığında çizelgeden de anlaşılacağı üzere, işletme arazisi büyüdükçe ortalama sulanan ve kuru arazi miktarlarının da arttığı görülmektedir. İşletme büyüklük grupları arasında ortaya çıkan farklılığın istatistiksel olarak önemli olduğu yapılan Varyans Analizi ($P < 0,05$; sulanan arazi, $F_{31,78} > F_{3,15}$; kuru arazi, $F_{10,24} > F_{3,15}$) sonucunda hesaplanmıştır.

İşletme büyüklüğü itibarıyla, toplam sulanan ve kuru arazi miktarları arasında saptanmış bulunan gruplararası farklılığın hangi işletme büyüklük grubundan kaynaklandığının ortaya konulmasına çalışılmıştır. Bu amaçla yapılan LSD Testi sonucunda sulanabilir ve kuru arazilerde, söz konusu farklılığın I. ve III. ile II. ve III. grup işletmelerde yer alan işletme büyüklüğüne sahip işletmelerden kaynaklandığı anlaşılmıştır.

İşletmelerin, toplam işletme arazisinin çoğunluğunun mülk arazi olduğu çizelgede görülmektedir. Toplam işletme arazisinin %88,89'u mülk, %13,11'i ise kiraya tutulan arazidir. Gruplar arasında değişen arazi tasarruf durumu, yapılan ki-kare testinde ($SD=2$, $P < 0,05$; $\chi_{2,85} < \chi_{5,991}$) önemli bulunmamıştır.

İncelenen işletmelerin toplam tarım alanlarına bakıldığında ise, 2005 yılı üretim döneminde toplam tarım alanlarının 4 901,68 da ile %85,41'ini tarla ürünleri, 471,75 da ile %8,22'sini meyve ürünleri, 189,96 da ile %3,31'ini sebze ürünleri ve 179,06 da ile %3,12'sini nadas ve kavaklık alanlarının oluşturduğu görülmektedir.

Çizelge 5'de incelenen işletmelerin, 2001-2005 yıllarındaki DGD başvuru durumları ve başvuru yıllardaki ortalama arazi miktarları görülmektedir.

Çizelge 5. Üreticilerin yıllara göre DGD'den yararlanma durumu ve ödemelere esas olan ortalama arazi genişlikleri

DGD Ödemelerinde Esas Olan Arazi Genişliği		Kaç yıldır DGD'den yararlandığı					Top/Ort.
		1. yıldan itibaren (2001-2005)	2. yıldan itibaren (2002-2005)	3. yıldan itibaren (2003-2005)	4. yıldan itibaren (2004-2005)	5. yıldan itibaren (2005)	
I. Grup	Yararlanan Kişi Sayısı	26	29	31	31	32	32
	Ortalama Arazi Genişliği	15,38	16,10	18,13	16,97	16,78	16,67
II. Grup	Yararlanan Kişi Sayısı	16	17	19	21	21	21
	Ortalama Arazi Genişliği	48,25	48,35	47,21	45,95	47,95	47,54
III. Grup	Yararlanan Kişi Sayısı	33	36	37	38	38	38
	Ortalama Arazi Genişliği	109,64	108,72	109,41	110,39	110,39	109,71
GENEL	Yararlanan Kişi Sayısı	75	82	87	90	91	91
	Ortalama Arazi Genişliği	63,87	63,45	63,30	63,18	63,07	63,37

Çizelgeye bakıldığında, üreticilerin büyük bir çoğunluğunun (%82,4), DGD'nin uygulanmaya başladığı yıldan itibaren faydalanmaya başladığı görülmektedir. İşletmelerin ilk yıllarda başvuru yapmama sebeplerinin, ÇKS esaslı yapılan ödemeler için yapılan masrafların başvuruya değer bulunmadığı, ileriki yıllarda ise DGD dışında bazı destekleme çeşitlerinin de (yem bitkileri gibi) ÇKS esaslı olarak verilmeye başlaması sebebiyle sisteme girilmesi zorunlu tutulmasından dolayı olduğu, üreticilerle yüzyüze yapılan görüşmeler neticesinde ortaya konulmuştur.

Ortalama arazi genişliklerinde fazla bir değişimin olmaması, arazilerdeki miras yoluyla parçalanma ve uygulamanın ilk yıllarında bazı işletmelerin tapusuz arazilerinin Tarım il ve ilçe müdürlüklerinin personelleri tarafından tam

anlamıyla ölçüm yapılamadan, sisteme kayıt edilmesi sebebiyle oluştuğu söylenebilir.

4.3. DGD Ödemelerinin İncelenen İşletmelerde Kullanım Durumu

DGD desteğinden yararlanan işletmelerin, aldıkları bu desteği hangi amaçla kullandıkları incelendiğinde, %58,24'ünün bu ödemenin tamamını tarıma tahsis ettiği anlaşılmaktadır. Belirlenen bu durum, DGD ödemelerinin daha çok tüketim harcamalarına gittiği biçimindeki değerlendirmelerin aksine bir sonuçtur. Verilen desteğin genel olarak tarım dışı faaliyetlerde kullanılma oranı %6,59 ve hem tarımsal hem de tarım dışı faaliyetlerde kullanılma oranı ise %35,16'dır. I. grupta sadece tarımsal faaliyette kullanılma oranı %59,38, II. grupta %61,90 ve III. grupta ise %55,26'dır (Çizelge 6).

Çizelge 6. DGD ödemelerinin tarımsal faaliyetlerde kullanılma durumu

DGD Ödemelerinde Esas Olan Arazi Genişliği	Tarımsal Faaliyette Kullanan		Tarım Dışı Faaliyette Kullanan		Tarımsal ve Tarım Dışı Faaliyette Kullanan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
I. Grup	19	59,38	4	12,50	9	28,13	32	100,00
II. Grup	13	61,90	1	4,76	7	33,33	21	100,00
III. Grup	21	55,26	1	2,63	16	42,11	38	100,00
GENEL	53	58,24	6	6,59	32	35,16	91	100,00

DGD ödemelerini I. grupta 13 üretici gıda harcamalarının da kullanmış olup, grup içindeki ortalaması %40,63'tür. II. grupta 8 üretici gıda harcamalarında kullanmış olup, grup içindeki ortalaması %36,67'dir. III. grupta ise 17 üretici gıda harcamalarında kullanmış olup, grup içindeki ortalaması ise %43,29'dur. Genel olarak bakıldığında toplam 38 üretici ile, ortalama %40,82 gıda harcaması yapılmıştır. Bina tamir-onarımı için ise genel olarak 2 üretici, 1 üretici ise düğün harcaması için kullanmıştır (Çizelge 7).

DGD ödemelerini tarıma tahsis eden üreticilerin bu desteği tarımda ne amaçla kullandıkları incelendiğinde (Çizelge 7); verilen destek nakit olarak ödendiği için tarımda büyük çoğunlukla girdi satın alımı ağırlıklı olmak üzere, işletme giderlerinin karşılanmasında kullanılmaktadır. Bu durum, DGD uygulaması ile birlikte girdilere verilen desteklemelerin kaldırılması sonucunda oluşmuştur. Genel olarak bakıldığında 81 üretici verilen desteklemelerin, ortalama %77,22'sini girdi satın alınması yönünde değerlendirmiştir.

Çizelge 7. İncelenen işletmelerde ortalama olarak tarım dışı ve tarımsal faaliyete ayrılan DGD'nin kullanılma durumu, 2005 yılı üretim dönemi

TARIM DIŞI FAALİYET	I. Grup		II. Grup		III. Grup		Genel	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Gıda Harcaması	13	40,63	8	36,67	17	43,29	38	40,82
Bina Tamir Onarım	0	0,00	1	1,43	1	0,66	2	0,60
Diğer (düğün v.s)	0	0,00	0	0,00	1	0,79	1	0,33
TARIMSAL FAALİYET								
Girdi Satın Alınmasında (gübre, ilaç, yem)	27	81,88	19	76,67	35	73,61	81	77,22
Tarımsal Üretimle İlgili Diğer Masraflar için	0	0,00	1	3,33	2	1,92	3	1,57
Tarımsal Kredi Borcunun Ödenmesi	2	4,69	5	10,95	7	9,21	5	3,85
Arazi Islahı için	1	0,94	1	0,95	5	6,05	7	3,08
Hayvan Satın Alınması İçin	0	0,00	1	3,33	6	6,58	7	3,52

Çizelge 8’de görüldüğü üzere DGD uygulamalarından sonra girdi kullanımında büyük oranda (%95,6) değişiklik olmamıştır. Bu da göstermektedir ki verilen DGD kaldırılan girdi desteklemelerinin yerine ikame edilmiştir. Yapılan Ki-Kare Testinde ($SD=2$, $P<0,05$; $\chi_{2,585} < \chi_{5,991}$), gruplar arasında istatistiksel olarak verilen cevaplara göre herhangi bir fark bulunmamıştır.

Çizelge 8. DGD uygulamalarından sonra girdi kullanımında meydana gelen değişme

DGD Ödemelerinde Esas Olan Arazi Genişliği	Girdi Kullanımı			
	Aynı		Arttı	
	Sayı	%	Sayı	%
1. Grup	32	100,00	0	0,00
2. Grup	20	95,20	1	4,80
3. Grup	35	92,10	3	7,90
GENEL	87	95,60	4	4,00

DGD nakit bir ödeme olmasına karşın, incelenen işletmelerin hiçbirinde kredi kullanımında bir değişiklik olmamıştır.

Çizelge 9’de, işletme başına yapılan DGD ödemesine göre, genel ortalama 100 kabul edilerek işletmelerin arazi genişlik grupları itibariyle, ortalamaya göre DGD’den yararlanma düzeyi ortaya konulmuştur. Beş yılda I. gruptaki işletmeler ortalamanın 1/4’ü kadar DGD ödemesi, II. gruptaki işletmeler yaklaşık ortalamanın 3/4’ü kadar DGD ödemesi ve III. gruptaki işletmeler ise genel ortalamadan yaklaşık iki kat daha fazla DGD ödemesi almaktadır. Bu da göstermektedir ki, arazi üzerinden ödenen DGD yardımı, gelir dağılımı düzenlemekten çok, büyük arazi sahibine daha çok, küçük arazi sahibine daha az katkı sağlamaktadır.

Çizelge 9. İncelenen işletmelerde işletme başına yararlanan DGD ödemesi

	Yıllar	DGD Ödemelerine Esas Olan Arazi Genişliği Ortalaması (da)			İşletme Başına Yapılan DGD Ödemesi (Milyon TL) *	İndeks (Genel Ortalama=100)
		Toplam Arazi	Başvuru Sayısı	Ortalama (da)		
I. Grup	1. Yıl	400,00	26	12,50	125,00	23,75
	2. Yıl	467,00	29	14,59	196,97	25,52
	3. Yıl	562,00	31	17,56	280,96	29,02
	4. Yıl	526,00	31	16,44	263,04	26,31
	5. Yıl	537,00	32	16,78	167,80	26,38
II. Grup	1. Yıl	771,50	16	36,74	367,40	69,81
	2. Yıl	821,50	17	39,12	528,12	68,43
	3. Yıl	896,50	19	42,69	683,04	70,55
	4. Yıl	964,50	21	45,93	734,88	73,51
	5. Yıl	1 007,00	21	47,93	479,30	75,36
III. Grup	1. Yıl	3 618,00	33	95,21	952,10	180,90
	2. Yıl	3 914,00	36	103,00	1 390,50	180,16
	3. Yıl	4 048,00	37	106,53	1 704,48	176,05
	4. Yıl	4 195,00	38	110,30	1 764,80	176,54
	5. Yıl	4 195,00	38	110,39	1 103,90	173,57
Genel	1. Yıl	4 789,50	75	52,63	526,30	100,00
	2. Yıl	5 202,50	82	57,17	771,80	100,00
	3. Yıl	5 506,50	87	60,51	968,16	100,00
	4. Yıl	5 685,50	90	62,48	999,68	100,00
	5. Yıl	5 739,00	91	63,60	636,00	100,00

*İlgili yılda dekara verilen DGD ödemesi ile çarpılarak hesaplanmıştır.

4.4. Üreticilerin DGD’den Yararlanırken Karşılaştığı Sorunlar

Bu bölümde üreticilerin DGD alırken karşılaştığı sorunlar belirlenmeye çalışılmıştır. Genel olarak üreticilerin büyük çoğunluğu (%94,5) DGD alırken bir sorunla karşılaşmadığını belirtmiştir. Üreticilerin çoğunluğu Ziraat Odası’nın aldığı ücret konusunda şikayet bildirirken, özellikle

bürokratik işlemlerin çokluğu ve DGD ödemesinin arazi üzerinden verilmesinden dolayı arazisini kiraya veren üreticilerin kiraya verdikleri arazilere ödenecek yardımın da kendi hakları olduğunu düşünerek kiracıya zorluk çıkarmaya çalışmaları sorun oluşturmaktadır.

Üreticiler, DGD ödemelerinin özellikle girdi alımında kullanmalarından dolayı bahar başlarında verilmesini istemektedirler.

DGD'nin verilmesini uygun gördükleri aylar ise özellikle Şubat, Mart ve Ekim aylarıdır.

Üreticilerin çoğunluğu (%91,2) DGD'nin araziyi işleyene verilmesi yönünde görüş bildirirken, DGD'nin arazi kiralarda artışa sebep olmadığı belirlenmiştir.

Üreticilerin çoğu (%95,6) uygulanan 500 da üst sınırın uygun olduğunu dile getirmişlerdir.

4.5. Üreticilerin Tarım Politikalarına Yönelik Beklentileri

Destekleme sistemine ilişkin olarak üreticilere sorulan “nasıl bir destekleme isterdiniz?” sorusuna üreticilerin çoğunluğu prim ödemesi, girdi desteği ve destekleme alımı şeklinde olmuştur. Çizelge 10'da görüldüğü üzere üreticiler tarım politikaları arasında en az DGD'yi tercih etmektedir. Gruplar itibarıyla değerlendirme yapıldığında ise, I. gruptaki üreticilerin öncelikli olarak girdi desteklemesini

tercih etmektedir. Bu grupta, DGD son sıradadır. II. gruptaki üreticiler ise öncelikle prim ödemesini, ikinci olarak girdi desteklemelerini ve DGD ödemelerini ise üçüncü sırada tercih etmektedirler. III. gruptaki üreticiler, öncelikli olarak destekleme alımlarını, ikinci olarak da prim ödemesini tercih etmektedirler. DGD ise üçüncü sırada tercih edilmektedir.

DGD'nin arazi miktarına göre verilmesi ve üreticilik yapmayan mülk sahiplerinin bile, Ziraat Odası'ndan alacakları çiftçi belgesiyle DGD ödemesinden faydalanması, üreticiler tarafından kontrolsüz ve haksız bir uygulama gibi görülmekte ve DGD'ye olan ilgiyi azaltmaktadır.

Üreticilerle yapılan birebir görüşmede, ürünlerin pazarlanmasında büyük sorunlar yaşandığını ve pazarlama kanallarının etkin bir sisteme kavuşturulmasını beklemekteydiler.

Çizelge 10. Üreticilerin tercih ettiği destekleme sistemleri

DGD Ödemelerinde Esas Olan Arazi Genişliği	Nasıl Bir Destekleme İsterdiniz?									
	Prim Ödemesi		Destekleme Alımı		DGD		Girdi Desteği		Pazarlama	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
I. Grup	8	25,0	7	21,9	2	6,3	12	37,5	3	9,4
II. Grup	8	38,1	4	19,0	3	14,3	5	23,8	1	4,8
III. Grup	9	23,6	10	26,3	8	21,0	7	18,4	4	10,5
GENEL	25	27,5	21	23,1	13	14,3	24	26,4	8	8,8

5. Sonuç

DGD'nin, Tokat ili merkez ilçedeki üreticiler üzerine etkilerini ortaya koymak için yapılan bu çalışmada, üreticilerin sosyo-ekonomik özellikleri, DGD ödemelerinin kullanım yönü, ödemelerden yararlanırken karşılaşılan sorunlar ve üreticilerin tarım politikalarına yönelik beklentileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu kapsamda incelenen işletmelerin genellikle çok sayıda dağınık parsellerden oluştuğu (16,25 adet) görülmektedir. Ortalama arazi genişliği 3,9 da'dır. İşletme arazilerinin yaklaşık %40'ı kuru arazide tarım yapmaktadır. Bölgede kiracılık, özellikle ortakçılık yaygın olmayıp, işletme arazilerinin yaklaşık %87'si mülk arazisidir. İşletmelerin nüfus ve işgücü varlığı yüksek, eğitim seviyelerinin düşük olduğu anlaşılmıştır. İncelenen işletmelerde ağırlıklı olarak 1. sırada tarla ürünleri (%85,41), 2. sırada meyve ürünleri (%8,22) yer almaktadır.

Üreticilerin aldıkları DGD'den %58'i sadece tarımsal faaliyette, %35'i ise hem tarımsal faaliyet hemde tarım dışı faaliyette kullandıkları görülmektedir. Tarımsal faaliyetlere ayrılan paranın ortalama %77'si tarımsal girdi satın alınmasında, tarım dışı faaliyette ise %41 gıda harcamalarında kullanılmıştır.

Üreticilerin yaklaşık 4/5'inde girdi kullanımında değişiklik olmamıştır. Ancak, DGD'nin tarımsal amaçla, en çok girdi alımı için kullanılması aslında üretimden bağımsız olarak planlanan bir desteğin dolaylı yoldan üretim artışı yaratıcı etki yaptığını göstermektedir. Bu da üretim artışında kontrollü bir şekilde değil, mevcut üretim desenine uygun bir artış olacağını göstermektedir.

DGD ödemelerinin bahar aylarında verilmesi, üretici ihtiyaçlarının giderilmesi açısından daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Üreticilerin çoğunluğu DGD'den yararlanırken sorunlarla karşılaşmamışlardır. Ancak verasetli arazilerin, tapu intikalinin yapılması aşamasındaki işlemler için mahsup edilen harç v.s. gibi masrafların alınmaması, sistemin daha sağlıklı bir şekilde kayıt altına alınması için önemli olduğu düşünülmektedir.

Tercih edilen destekleme sistemlerine bakıldığında, özellikle prim ödemesi, girdi desteklemeleri ve destekleme alımlarının ön plana çıktığı görülmektedir.

Yüzyüze yapılan görüşmelerde, üreticilerin pazarlama aşamasında zorluklarla karşılaştıkları belirlenmiştir. Üreticilerin yaklaşık %45'inin kooperatif üyesi olduğu görülmüştür. Bazı

desteklemelerin kooperatifler aracılığıyla verilmesi, pazarlama ve girdi temininde sorun yaşayan üreticiler ile çeşitli problemlerle karşılaşan kooperatifçiliğin gelişmesi için uygun olabilir.

Türkiye'de arazi üzerinden uygulanan DGD sistemi, mevcut tarımsal yapıyı iyileştirecek ve tarımda mevcut sorunlara çözüm getirecek bir politika aracı olarak görülmektedir. Türkiye'de DGD, üretimle bağlantılı olarak ödenmeli, hatta muhtemel AB üyeliğine kadar uygulanabileceği düşünüldüğü zaman bu uygulamaya biran önce başlanmasında büyük fayda olabileceği düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Abay, C., Olhan, E., Uysal, Y., Yavuz, F., Türkekul, B., 2005. Türkiye'de Tarım Politikalarında Değişim. VI. Türkiye Ziraat Mühendisleri Odası Teknik Kongresi Sonuç Bildirgesi, 7 Ocak 2005, Erişim Adresi: <http://www.zmo.org.tr/etkinlikler/6tk05/04cananabay.pdf>, Erişim Tarihi: 15/06/2006, Ankara
- Anonim., 2005a. Doğrudan Gelir Desteği ve Çiftçi Kayıt Sistem Projesi. TKB, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Erişim Adresi: www.tugem.gov.tr/tugemweb/dgdvecks.html, Erişim Tarihi:17/11/2005, Ankara
- Anonim., 2005b. Tarım Stratejisi 2006-2010. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Erişim Adresi: <http://mevzuat.dpt.gov.tr/ypk/2004/92.pdf>, Erişim Tarihi: 12/05/2006, Ankara
- Anonim., 2005c. OECD Ülkelerinde Tarım Politikaları: İzleme ve Değerlendirme, Türkçe Özet. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), ISBN-92-64-009558, Path: <http://www.oecd.org/dataoecd/57/44/35316866.pdf>, Date: 12/06/2006, Paris/France
- Anonim., 2005d. Tarım Stratejisi 2006-2010. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Erişim Adresi: <http://mevzuat.dpt.gov.tr/ypk/2004/92.pdf>, Erişim Tarihi: 12/05/2006, Ankara
- Anonim., 2006. Annual Report 2005. Republic of Bulgaria, Ministry of Agriculture and Food Supply, Path: http://www.mzgar.government.bg/mz_eng/OfficialDocuments/Agry_report/annual_report_2005.htm, Date: 19/09/2007, Bulgarıa
- Bor, Ö., 2005. DGD Sistemi Sonrasına Bir Bakış. Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Erişim Adresi: <http://www.akdeniz.edu.tr/iibf/dergi/Sayi09/07Bor.pdf>, Erişim Tarihi: 03/05/2007, Antalya
- Demirci, S., 2000. Doğrudan Gelir Sistemi ve Uygulamalar: Literatür İncelemesi. TKB, TEAE Yayın No:40 ISBN 975-407-055-5, Ankara
- Ediz, B. D., İntişah, A. S., Özlü, R., 2001. Doğrudan Gelir Desteği Pilot Projesi. TKB, TEAE Yayınları, Yayın No:56, Mart 2001, Ankara
- Eraktan, G., Abay, C., Miran, B., Olhan, E., 2004. Türkiye'de Tarımın Teşvikinde Doğrudan Gelir Sistemi ve Sonuçları. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: 2004-53, İstanbul
- Eraktan, G., Ören, N., 2005. AB Ortak Tarım Politikası, Reform Süreci ve Türkiye'ye Etkileri. VI. Ziraat Mühendisleri Odası Teknik Kongresi Sonuç Bildiri Metinleri, 07/01/2005, Erişim Adresi: <http://www.zmo.org.tr/etkinlikler/6tk05/02gulcaneraktanson.pdf>, Erişim Adresi: 15/06/2006, Ankara
- Çiçek, A., Erkan, O., 1996. Tarım Ekonomisinde Araştırma ve Örneklem Yöntemleri. Ders notları serisi No:6, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Yayınları, Tokat
- İmir, M., 2005. Küreselleşme ve Tarım Politikalarında Yeni Yaklaşımlar. Tarım ve Köy Dergisi, Sayı:136/ Kasım-Aralık, Sf:58-62, Ankara
- Karlı, B., Bilgiç, A., Özbek, Ş., 2004. Türkiye'de Tarım Sektöründe Uygulanan Doğrudan Gelir Desteğinin Tarımsal Yapı ve Dış Ticaret Üzerine Etkileri. 16-18 Eylül 2004 Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi Bildirgesi, Tokat
- Ören, N., Binici, T., 2005. Doğrudan Gelir Desteği Uygulamasının GAP Alanı Tarımsal Yapı ve Gelirlerine Etkileri. 16-18 Eylül 2004 Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi Bildirgesi, Tokat
- Tanışık, M.S., 2001. Tarımda Doğrudan Gelir Desteği ve Türkiye'de Uygulanabilirliğinin Çeşitli Kesimler Açısından Değerlendirilmesi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Adana
- Yavuz, F., Tan, S., Tunahöğlü, R., Dellal, İ., 2004. Tarımsal Destekleme Politikalarının FEOGA Çerçevesinde Ortak Tarım Politikasına Uyumu Üzerine Bir Çalışma. 16-18 Eylül 2004 Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi Bildirgesi, Tokat
- Yıldız, U., 2006. Türkiye ve Avrupa Birliğinde Tarıma Yönelik Destekleme Politikaları ve Bu Politikaların Karşılaştırılması. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Anabilim Dalı, Ankara
- Yılmaz, S., 2000. Ülkemizde Uygulanan Tarımsal Destekleme Politika Araçları ve Getirilen Yenilikler. Tarım ve Köy Dergisi, Sayı:133, Mayıs-Haziran, Sf:30-37, Ankara.

